دیمانەnawxo.org لەگەڵ ئاسۆ کمال

ئاسۆ کمال

2007/03/23

1. **سەرەتا حەزمان لێیە زیاتر لەناخی کاك ئاسۆ قولّ بینەوە و بیناسین؟**

من لەخیزانیکی کریکاری لە شاری سلیمانی لەدایك بووم و لە 1982 پەیوەندیم کرد بە کۆمەلەی رەنجدەران و لە 1983 وازم هینا و لە1986 گروپی "کریکارانی کۆمۆنیست " مان لەگەڵ چەند هاورِپیەکدا پیك هێنا و چەند مانگرتنی کریکاریم لەسەردەمی بەعسدا رێك خستوە و لە راپەرینی 1991لەدامەزرینەرانی شوراکانی سلیمانی بووم و لە دوای ئاوارەیی 1991هەستەی کریکارانی سوسیالیستمان پیك هینا و لە 1992 گروپی "سەرنجی کریکار " مان دروستکرد و لە 1993 لە دامەزرینەرانی حزبی کۆمۆنیستی کریکاری عیراق بووم و بەرپرسی رادیۆی حزب بووم و لە 1999"گۆڤاری رفراندۆم" م لەلەندەن دەرکرد کە 11ژمارەی لێدەرچوو و لە 2000دا کەمپینی رفراندۆم بۆ سەربەخۆیی کوردستانم بەرِێخست کە پشتیوانی نیونەتەوەیی بەشێك لە حزب و ئەندام پەرلەمانەکانی وولاّتانی ئەوروپا راکێشابوو و ئەم کەمپینە لە کوردستان ولەدەرەوە لە ناو خەلکی کوردستاندا ناسراوە . هەروەها لە دەستەی داکۆکی لە داخوازیەکانی خەلکی کوردستاندا چالاك بووم و ئێستا ئەندامی مەکتەبی سیاسی حزبی کۆمۆنیستی کریکاری عیراقم و خەریکی پیکهینانی حزبی کۆمۆنیستی کریکاری کوردستانم.

2. **رەوشی ئیستای کوردستان چۆن دەبینیت؟**

بەرای من رەوشی ئیستای کوردستان لە بەردەم هەرِەشەی جۆراوجۆر و ئایندەیەکی نادیاردایە. کوردستان لە دوای روخانی بەعس زیاتر لکینراوەتەوە بە عیراقەوە و چارەنوسی سیاسی و ئابوری سپیردراوە بە سیناریۆی تاریکی شەرِی تایفی و داگیرکاری ئەمریکا لە عیراقدا. راپۆرتی بەیکەر – هاملتون یەکێك لەو شۆکە کارەباییانە بوو کە ئایندەی کوردستانی خستە پێش چاو و گوێی هەرکەسێکی خۆشباوەرِی بە وەزعی ئیستای کوردستان کردەوە. لەم چەند مانگەدا بینومانە کە کەشتی شکستی ستراتیژی ئەمریکا لە لیواری دەریا نزیك دەبیتەوە و خەڵکی کوردستان کە یەکێك لە سەرنشینانی ئەو کەشتیەن هیچ ئایندەیەکیان دیارنیە. لەلایەك دەسەڵاتی ناوخۆی عیراق لە شەرِێکی خویناوی و سەرتاپاگیردا نوقم بوە و بیجگە لەدریژەکێشانی ئایندەیەکی تری لەبەردەمدا نیە و لەلایەکی تریشەوە تورکیا وئیران لەبۆسەدان کە لەهەر ئالوگۆریکی وەزعی عیراقدا بە هێرش و دەستیوەردان وەزعی کوردستان بشێوێنن و بیکەنە پاشکۆی دەخالەتی خۆیان لە عیراق و ناوچەکەدا. هاوکات شەرِی ئەمریکا وئیرانیش سەرچاوەیەکی تری هەرِەشەیە کە کوردستان دەخاتە ژێر پێی ئەو شەرِەوە.

وەزعی ئابوری خەڵکیش لەسایەی گەندەڵی ئیدارەی یەکێتی وپارتیدا خراپە و خەلك لەسەرەتاییترین پیویستی وەك کارەبا و ئاو بێبەشن و هەژاری و نزمی دەرامەت نسیبی زۆربەی خەڵکە و دەوڵەمەندی هەڵئاوساویش بەشی سەرکردە و کاربەدەستانی هەردوو حزبی ناسیونالستی دەسەلاتدارە. نارەزایەتی دژ بەم وەزعیەتە لە ناو بەشە جۆراوجۆرەکانی خەلکی کوردستاندا دریژەی هەیە و رِوو لەهەڵچوونی زیاترە. هاوکات پاوانکردنی دەسەلات لەلایەن یەکیتی وپارتیەوە و رێگە نەدان بەئازادی هەلسورانی سیاسی و ئۆپۆزسیۆن بونی ئەم دەسەلاتە مەسەلەیەکی ترە کە رۆژبەرِۆژ پیویستی پیکینانی بەدیلیکی تری سیاسی بۆ شیوازی دەسەلات و رِزگارکردنی کوردستان لەم بارودۆخە سیاسی وئابوریە نالەبارەی ئیستا دەخوازێت. ئێمە ئەم بەدیلە سیاسە بە پیکهینانی حزبی کۆمۆنیستی کریکاری کوردستان دەزانین تابتوانێت سەرجەم ئەو نارەزایەتیانەی خەلکی کوردستان کۆبکاتەوە و ئالوگۆری جدی لەوەزعی ئیستای سیاسی وئابوری کوردستاندا پیك بهێنێت و بەرنامە و پلاتفۆرمی چارەسەری ئەم بارودۆخە جێبەجێ بکات کە خۆی لە جیاکردنەوەی کوردستان لە عیراق و پیکهینانی دەولەتی سەربەخۆی کوردستان و کۆتایی هینان بە دەسەڵاتی میلیشیایی حزبە ناسیونالستە دەسەلاتدارەکان و دامەزراندنی ئیدارە و حکومەتی هەلبژیردراوی خەلك و جیاکردنەوەی دین لە دەولەت و یەکسانی ژن و پیاو و دابینکردنی ئازادی سیاسی و دابینکردنی زەمانەتی ئابوری و کۆمەلایەتی ژیان و گوزەرانی هاوڵاتیان دادەمەزرێ و خەبات دەکات بۆ بەدیهینانی ئەو پلاتفۆرمە لەئیستادا.

3. **جەنابتان وەکو کوردێك دروستبونی دەولەتی کورد لەوکات وساتەدا چەند بەگرنگی دەزانی؟ بۆچی؟**

وەك لە پرسیاری پیشوودا ووتم کە چارەسەری رەوشی ئیستای کوردستان لەبەرامبەر خەتەر و نادیاری ئایندەکەیدا جیابونەوەی کوردستان و پیکهینانی دەولەتی سەربەخۆی کوردستانە . لیرەدا پیویستە ئەوە بلێم کە من خوازیاری دروستبونی دەولەتی کوردستانم نەك دەولەتی کورد ، هەرچۆن داوادەکەم کە عیراق ناسنامەی عروبەی نەبێت تا هاولاتیانی غەیری عەرەب لە عیراقدا وەکو کورد پلەدوو و ژێردەستەی نەتەوەی سەردەست نەبن ، بەهەمان شێوە لە کوردستانیش دەبێت ناسنامەی دەولەت قەومی نەبێ و کوردی نەبێ و وەکو هەموو دەولەتانی مۆدێرنی غەرب ناسنامەی دەولەتی غەیرە قەومی بێت و هەموو دانیشتوانی کوردستان بە وولاّتی خۆیان بزانن چ کورد بن ،یا تورکمان یا ئاشوری یا یەزیدی یا عەرەب وە هەموو وەك هاولاّتی یەکسان سەیریان بکرێت و ناسنامەی هیچ کامیان نەکرێتە سەردەست و پلەیەك و ناسنامەی ئەوانی تریش وەك ژێردەست وپلەدوو سەیر بکرێت.

ئاراستەی چارەنوسی کوردستان بەدوای ستراتیژە نوێیەکەی بوشدا بە لەدەستدانی وەزعیەتی دیفاکتۆی "فیدرالی" دەچێت و ئەمریکا کردویەیتە قوربانی سازدانەوەی هاوسەنگی هێزی خۆی لەگەڵ سونە و ناسیونالیزمی عەرەبیدا. هەرچەند ئەمریکا دوچاری بن بەستێکە ،کە خۆی لەراپۆرتەکەشدا نیشان دەدات، بەوەی لەلایەك دەیەوێت بەرەیەك لەدژی ئیران و ئیسلامی سیاسی دروست بکات بەلاّم لەهەمان کاتدا ناچارە فشاری ئەم ئیسلامە سیاسیە لەعیراقدا قبولّ بکات و دەسەلاتی بە شیعە داوە. هەربۆیە ئەمریکا ناچار بە پاشەکشەی زیاتر دەبیت بۆ قبولکردنی مەرجەکانی سونە و ناسیونالیزمی عەرەبی و تورکیا تاکو باری شەرِی لە عیراقدا لەسەر سووك بێت و بەم پێیەش چارەنوسی کوردستان لەم ساتوسەودایەدا بەکاردەهێنێ و مەرجەکانی ئەو لایەنانەی بەسەردا دەسەپێنێ. ئەمە چارەنوسی کوردستانە لە بازنەی مانەوەی لە عیراقدا و

لەفەلەکی سیاسەتی ئەمریکادا. ئەوەتا پێشمەرگە دەنێرن بۆ نێو شەڕی عێراق تاکو ئەمریکا نەخشەکەی سەرکەوێ .ئەمە راکێشانی کوردستانە بۆ ناوئاگری شەڕێك کە نیوملیۆن ئینسانی تێداکوژراوە و هێشتا سەرەتایەتی. ڕێگاچارەی سیاسی خەڵکی کوردستان جیابونەوەیە لە عێراق وبەرپاکردنی رفراندۆمێك بۆ سەربەخۆیی کوردستان تەنیا ڕێگاچارەی عەمەلی و مومکینە بۆ دەربازکردنی خەڵکی کوردستان لەم وەزعە پڕمەترسیەدا. هیچ ئایندەیەك بۆ هێمنی وئارامی و سەقامگیری سیاسی بۆ عیراق و کوردستان لەسایەی ئەم ستراتیژیەی نوێیەی بوش و حکومەتی مالکی شیعەدا بەدی ناکرێ و بازنەی شەڕی تیرۆریستانە و شەڕی تایفی درێژەی دەبێ.

ڕێگاچارەی سیاسی خەلکی کوردستان لەمانەوە لە عیراقدا نیە.لەمانەوە لە بازنەی سیاسەتەکانی ئەمریکا لە عیراقدا نیە. لەو فیدرالیزمە شکست خواردوەدانیە کە یەکێتی وپارتی درێژەی پێدەدەن. پێداگری یەکێتی وپارتی لە پاشکۆهێشتنەوەی کوردستان بە عێراقەوە ئێستا خەتەرەکەی دەرکەوتوە. ئایا ئایندەیەك بۆ کۆتایی ئەم شەڕو کێشەیە لە چوارچێوەی مانەوە لەگەڵ شیعە وسونەدا هەیە و ئایا لە ململانێ لەگەڵ ئەم هێزانەدا کە پشتیوانەی ناوچەییان هەیە و چارەنوسی عێراق پەیوەستە بەو هێزە ناوچەیی وشەڕی ئەمریکا وئیسلامی سیاسیەوە ئایندەیەك بۆ خەڵکی کوردستان جگە لە بونە قوربانی ئەم شەڕو ژێردەستەبوونی ئەم هێزە کۆنە پەرست و داگیرکارانە هەیە. را پۆرتەکەی بیکەر هاملتون ئەو چارەنوسە ڕەشەی ئەم وەزعیەتە دەیسەپێنێ بەسەر خەڵکی کوردستاندا بەڕۆشنی خستۆتە بەرچاو و دووربینێکە کە ئەو ئایندەیەی لەنزیکەوە بەڕۆشنی پیشانداوە. هەربۆیە ڕێگاچارەی سیاسی خەڵکی کوردستان جیابونەوەیە لە عێراق.بەرپاکردنی رفراندۆمێك بۆ سەربەخۆیی کوردستان تەنیا ڕێگاچارەی عەمەلی و مومکینە بۆ دەربازکردنی خەڵکی کوردستان لەم وەزعە پڕمەترسیەدا. خەڵکی کوردستان دەبێت بەرامبەر بە بەدیلی فیدرالی ئەمڕۆ بەدیل و شیعاری رفراندۆم بۆسەربەخۆیی کوردستان بەرزبکەنەوە. پیویستە بزوتنەوەیەکی جەماوەری بۆ بەرپاکردنی رفراندۆم بەرێبخرێت کە ستراتیژەکەی سەربەخۆیی بێت نەك وەك ئەو بزوتنەوەی رفراندۆمەی شێرکۆ بیکەس وەسیلەوکارتی فشاری یەکێتی وپارتی بێت بۆ فشارهێنان بۆ سەپاندنی خواستی فیدرالی. ئێمە لەپیناو بەرێخستنی ئەم بزوتنەوەیەدا ئێستا لەناوەوە و دەرەوەی کوردستان دەستمان کردوە بە کۆکردنەوە وئامادەکردنی سیاسی وعەمەلی خەڵك. خەڵکی کوردستان دەبێت باوەڕیان بەئیرادەی خۆیان هەبێت و ئەو چاوەروانی و خۆفریودانەی سیاسەتەکانی ئەمریکا و پاشکۆیەتی حزبەدەسەلاتدارەکانی کوردستان بۆی دروستیان کردوە دەبێت کۆتایی پێبێت و خەڵك خۆیان بڕیار بدەن لەسەر چارەنوسی کوردستان. هەر ئێستا پیویستە رفراندۆم لەکوردستاندا بکرێت تا خەلك بریار لەسەر چارەنوسی کوردستان و جیابونەوەی لە عێراق بدات.

کێشەی کەرکوك بەبێ دیاریکردنی چارەنوسی کوردستان حەل ناکرێت و بەرپاکردنی شەڕ لەسەر مادەی 140 کێشەی کەرکوك دەسپێرێ بە شەڕێکی نەبڕاوە کە کۆتاییەکەی دیارنیە و دەیکاتە بەشێك لەو شەڕەناوخۆییەی ئێستا لە عیراقدا هەیە. پێویستە رفراندۆمی کەرکوك هاوکاتی رفراندۆمی کوردستان بکرێت کە چارەنوسی کوردستان و کەرکوك پیکەوە یەکلایی بکرێنەوە.

ئاشکرایە سەربەخۆیی کوردستان ڕێگایەکی دژوارە و دوژمنی زۆرە. بەلام بەبەراورد لەگەڵ ڕێگای مانەوە لە عیراقدا و کەوتنە دوای سیاسەتەکانی ئەمریکا و شەڕی یەکێتی وپارتی لەسەر بەشە دەسەلاتی"فیدرالیان" ڕێگایەکە کە ئایندەی هەیە و کەمتر قوربانی بێئاکامی دەبێت. ئەمریکا لەمەوقعیەتێکدایە لە عێراق فشاری هەموو هێزە ناوخۆیەکان قبوڵ دەکات تاکو ناچار بەڕاکردن نەبێت. داوای خەلکی کوردستان بۆ سەربەخۆیی و بەرێخستنی حەرەکەتیکی سیاسی بۆ بەرپاکردنی رفراندۆم دەتوانێت ئەم فشارە دابنێت و بەتاییەت کاتێك کە پشتیوانیەکی نیودەولەتیشی هەبێت. پشتیوانی نیودەولەتی لەئیستادا کە کوردستان پاشکۆی عیراق بێت ئیمکانینیە و هەرداوایەکی فیدرالی و 140 وەك کێشەی ناوخۆی خەلکی عیراق سەیری دەکەن ولایەنگری بۆ پەیدانابێت.بەڵام لەکاتیکدا جیابونەوەی کوردستان وەك ریگاچارەیەك کە خەلکی کوردستان دەیەویت بەهۆیەوە لە بەلای شەڕی عیراق ڕزگاری بێت بیگومان پشتیوانی سیاسی و نیودەولەتی بۆ خۆی ڕادەکێشێ. سەرکوتکردنی حەرەکەتیکی سیاسی رفراندۆم بۆسەربەخۆیی کوردستان کە پشتیوانی وبەشداری زۆربەی خەلکی کوردستانی لەپشت بێت سەنگ و قورساییەکی لە ساحەی سیاسی عیراقدا دەبێت و لەناوخۆی عیراقدا کە شیعە وسونە توانای سەرکوتیان نابێت و هێرشی تورکیا وئیرانیش کارێکی ئاسان نیە لەم هەلومەرجەدا.تورکیایەك کە داوای چونە پەرلەمانی ئەوروپا دەکا و ئیرانیش کە سزای ئەنجومەنی ئاسایشی بۆ بەرنامەی ئەتۆمی لەسەرە. بەلام کاتێ ئەم فرسەتە لەدەست بدرێت و کوردستان ڕۆبچێتە ناو شەڕی قەومی وتایفی عیراقەوە ئەوکات دەخالەتی دەولەتەکانی ناوچەکە ڕێگەی جیابونەوەی کوردستان سەدقات ناهەمواردەکا و ئیمکانی سەرکوت وبالادەستی تورکیا وئیران بۆ جیابونەوەی کوردستان مسۆگەر دەبێت. هەربۆیە ئێستا هەلومەرجی گونجاو و لەبارە بۆ هاتنەمەیدانی ئیرادەی خەلکی کوردستان بۆ سەربەخۆکردنی کوردستان و ڕێگەنەدان بەسەپاندنی درێژەپیدانی بەدیلی شکست خواردوی فیدرالیزم و قوربانی کردنی ژیان وچارەنوسی چەند نەوەی تری کوردستان. ئەمڕۆ هاتنە مەیدان بۆ رفراندۆم بۆ سەربەخۆیی هێندەی ئاو و کارەبا و سوتەمەنی بۆ خەلکی کوردستان پێویستە.نارەزایەتیەکانی ئیستا دژ بەڕاپۆرتەکە بیکەر – هاملتون دەبێت بکرێتە سەرتای ئەم ڕێگایە و شیعاری نا بۆ پاشکۆیەتی سیاسەتەکانی ئەمریکا و بەلێ بۆ رفراندۆم بۆ سەربەخۆیی کوردستان بەرزکەینەوە. زەمینەی بۆ دەستپیکردنی ئەم کارە فەراهەمە و سەرخستنیشی بەندە بە هاتنە مەیدانی ئیرادەی خەلکی کوردستانەوە بۆ بەدەستەوە گرتنی چارەنوسی سیاسی خۆی و دەرهێنانی لە کۆنترۆلی حزبە دەسەلاتدارەکانەوە.

4. کێشەی کەرکوك کە کێشەیەکی هەموو کوردە پرسیار لیرەدا ئەوەیە ئایا بەرای جەنابتان لیژنەی جیبەجیکردنی مادەی 140 تا چەند بە ئیش وکارەکانی خۆی هەڵساوە؟

هەروەك خۆتان دەڵێن کێشەی کەرکوك کێشەی هەموو کوردێکە ، واتە کێشەی کەرکوك و کێشەی کورد لە عیراقدا ناکرێت لەیەك جیابکرێتەوە و پیکەوە گرێدراون. هەربۆیە کێشەی کەرکوك بە مادەی 140ی دەستور چارەسەر ناکرێت چونکە بەبێ چارەسەری کێشەی کورد لە عیراق لە بنەڕەتدا هەر مادەیەکی وەك 140 چارەنوسی نادیارە. کێشەی کوردیش لە عیراقدا لانی کەم لەم نزیك بە 4 سالەی دوای روخانی بەعسدا سەلماوە کە بەفیدرالی حەل ناکرێت و دەستوریش کە لە چوارچیوەی ئەم فیدرالیزمەدا دانراوە ئایندەی نادیارە و هەر رۆژەی سونە داوای گۆرینی بەدیکی دەکات و ئەمریکاش فشار بۆ یەکێتی وپارتی دەهێنێ قبوڵی بکا. هەربۆیە مەسەلە لیژنەکەی کاك قادر عزیز نیە ئیش دەکەن یان نا؟ مەسەلەی کەرکوك بە پێی مادەی 140 دراوەتە دەست پرۆسەیەك کە تەوازنی هێزی نیوان شیعە وسونە و کورد و هەلویستی ئەمریکا و هەولەکانی

تورکیا و وولاّتانی ناوچەکە دەبیرینیتەوە. 4 ساڵە باس لە ئاسایی کردنەوەی بارودۆخی کەرکوك دەکریٚ بەلام کەرکوك لە هەموو کات ویرانتر و نائارامتر و ئاوارەکانی لە خراپترین و نائینسانی ترین بارودۆخدان. هەربۆیە چارەسەری کێشەی کەرکوك پەیوەندی بە چارەنوسی کوردستانەوە هەیە و بەجیا ئیمکانی چارەسەری نییە و نەبەشەڕ دەتوانریٚ لە ئیستادا بخریتە سەر کوردستان و نە ریگای ئاشتیشی لەبەردەمدایە بۆ یەکلایی کردنەوەی چارەنوسەکەی. کوردستان خۆی چارەنوسی لە عیراقدا دیاری نییە تاکو بتوانیٚت چارەنوسی کەرکوك یەکلایی بکاتەوە.

هەربۆیە ئێستا پیویستە رفراندۆم لەکوردستاندا بکریٚت تا خەلك بریار لەسەر چارەنوسی کوردستان و جیابونەوەی لە عێراق بدات. کێشەی کەرکوك بەبیٚ دیاریکردنی چارەنوسی کوردستان حەل ناکریٚت و بەرپاکردنی شەڕ لەسەر مادەی 140 کێشەی کەرکوك دەسپێریٚ بە شەڕێکی نەبڕاوە کە کۆتاییەکەی دیارنیە و دەیکاتە بەشێك لەو شەڕەناوخۆییەی ئێستا لە عیراقدا هەیە. پێویستە رفراندۆمی کەرکوك هاوکاتی رفراندۆمی کوردستان بکریٚت کە چارەنوسی کوردستان و کەرکوك پیکەوە یەکلایی بکریٚنەوە. جیابونەوەی کوردستان فرسەتی لەبار بۆ هەلبژاردنی خەلکی کەرکوك دەکاتەوە کە بریار بدەن دەچنە پاڵ کام دەولّەت ،دەولەتی سەربەخۆی کوردستان یان مانەوە لە عێراقی داگیرکاری و شەڕدا. بەلاّم ئەم هەڵبژاردنە لەئیٚستادا بۆ خەڵکی کەرکوك ئەوەیە کە ئایا بەسەر کام حزب وهیٚزانەدا دابەش دەبن ، شیعە یا سونە یا کورد.ئەمە لەواقیعدا کەرکوك دابەش دەکات و ڕێگەی چارەسەری کێشەی کەرکوك نییە. هەربۆیە کەرکوك بەشێك لەکێشەی کوردە لەعێراقدا و دەبێت پێکەوە ئەم دوو کێشەیە بە دوو رفراندۆمی پیکەوەگریدراو چارەسەر بکرێن و رفراندۆمی کوردستان دەبێت پێش رفراندۆمی کەرکوك بکریٚت و رفراندۆمی کەرکوك بەبیٚ رفراندۆمی کوردستان ناتوانیٚت چارەسەری کێشەی کەرکوك بکات و ڕێگا وبەدیلیك بداتە دەست خەڵکەکەی تا بتوانن بەدروستی بریاری لەسەر بدەن بەشیوەیەکی سیاسی و شارستانیانە ئەنجامی بدەن و پرۆسە و ئاکامەکەی شەڕی قەومی نەخولقێنیٚ. بۆچی یەکێتی وپارتی نایانەویٚت کێشەی کورد لە عیراقدا چارەسەر بکەن و رفراندۆم لە کوردستاندا بکریٚ بەلاّم ئامادەن شەڕ لەسەر رفراندۆمی کەرکوك بکەن ؟ ئاشکرایە ئەوان کێشەی کەرکوك بەوەدەزانن کە نەخراوەتە سەربەشە دەسەلاتی ئەوان و مەسەلەیان چارەسەری کێشەکەی نییە. هەرچۆن دەسەلاتی ئەوان لە کوردستاندا جیٚگیرە و پیویستیان بە رفراندۆم لە کوردستاندا نییە لەکاتیکدا ‎99٪ خەلکی کوردستان جیابونەوەی دەویٚت.

5. چۆن دەستوری هەریمی کوردستان هەلدەسەنگیٚنی و ئایا هیچ کەموکوڕیەکی هەیە، ئەگەر هەبیٚت ئەو کەموکوڕیانە چین وە ئەگەر نەییێت تا چەند مافەکانی تیٚکرای گەلی کوردی داوە؟

ئەم دەستورە لە چوارچیوە گشتیەکەیدا کۆپیەکی دەستوری عیٚراقە کە دەستوریٚکی ئیسلامی و دواکەوتوانە و پیچەوانەی خواست و ئازادیە فەردی وسیاسی و کۆمەلایەتیەکانە. باس لە گۆرینی تەنها بەندیٚك نییە بەلکو باس لە نا ووتنە بەسەرجەم بەندە کۆنە پەرستانەکانی ئەم دەستورە کە لەگەڵ کۆمەلگای مەدەنی و سکۆلاری کوردستاندا نایەتەوە و یەکیٚتی وپارتی وەك هەر یاسا وریسایەکی تری خۆیان دەیانەویٚ بەناوی دەستور و رفراندۆمەوە بیسە پیٚنن بەسەر خەلکی کوردستاندا.

لە واقیعدا ئەوە تەنها سیاسەت و بەرژەوەندی یەکیٚتی وپارتیە کە چوارچیٚوەی ئەم دەستورە دیاری دەکا. نمونەیەکی بەرچاوی ئەم راستیە زیادکردنی مادەی 7 بۆ بنەما سەرەکیەکانی دەستورە کە تیایدا دەلیٚ

"بنهماکانی شهریعهتی ئیسلام یهك □كن له سهرچاوه سهرهکیهکانی یاسادانان".

ئەم بەندە بەو پیٚیەی لە یاداشتی رونکردنەوەکەی ڕەشنوسی دەستورەکەدا هاتووە لەلایەن لیژنەی ئامادەکارەوە زیادکراوە. ئەم زیادکردنی شەریعەتی ئیسلامە داوای یەکگرتوو و کۆمەلی ئیسلامیە بەلاّم نیشانەی هاوتا بوونی پیٚوەر و بەرژەوەندی یەکیٚتی وپارتیە لەگەڵ ئیسلامیەکاندا بۆ شەریعەتی ئیسلامی.

ئەم دەستورە بەو پیٚیەی شەریعەتی ئیسلامی سەرچاوەیەکی سەرەکیە بۆ یاساکانی ، دەستوریٚکی ئیسلامیە و یاساکانی ئیسلامیٖن. پیٚوەر و مافەکانی مرۆڤ و کۆمەڵ پیٚوەر ومافیٚکن کە ئیسلام دایناون . بەم پیٚیە لەکوردستانیش نمونەیەکی تر لە دەسەلاّت و قانونی ئیسلامی پەیڕەو دەکریٚ هەروەك ئەوەی حکومەتە ئیسلامیەکانی سعودیە و وولاّتانی عەرەبی و ئەلقاعیدە و حەماس و یەکگرتوو و کۆمەڵ و بزوتنەوە و ئەنسار ئیسلام بەبەرچاومانەوە رۆژانە پەیرەویان لیٚکردوە وجیٚبەجیٚیان کردوە. کۆمەلگا و دەسەلاّت بەپیٚی ئەم بەندە مەحکومن بە یاسا و دەسەلاّتیٚکی ئیسلامی و هەر تاکیٚك یان کۆمەلیٚك لە کوردستاندا لەسایەی ئەم شەریعەتە ئیسلامیەدا ژیان و ماف و چارەنوسی دیاری دەکریٚ. بەم شیٚوەیە زەمینەی مانەوە و دەسەلاتی ئیسلامی سیاسی و کۆنە پەرستی ئیسلامی جیگیر دەکریٚ و جیایی دین لە دەولّەت و دەسەلاتی مەدەنی لە کوردستاندا بە پیٚی ماددەی 7 قەدەغە دەکریٚ.

ئەگەر بریارە خەلك لەم پرۆسەیەدا بەشداربن دەبیٚت ئەم چەند پرسیارە بکەین :

- ئایا دانانی بەرنامەیەکی تەلەفزیۆنی سانسۆرکراوی حزبی ئەو سەکۆ ئازادەیە کە خەڵکی کوردستان بتوانن گوزارشت لە راو و بۆچونە جیاوازەکانیان بکەن لەسەر دەستور؟ لەم دوو مانگەدا زیاتر لە 3 ملیۆن ئینسان بەو پرسیارە یەك دەقەیە دەتوانیٚت بلیٚین بەشداری بەکردەوە کردوە لە دارِشتنی دەستوریٚك کە بڕیارە مەسەلەکانی ژیان و چارەنوسی ئەو دیاری بکا؟
- ئایا دەور و کاریگەری حزبە سیاسیەکان و ریکخراوە جەماوەریەکان لەسەر ستراتیژی سیاسی و ئابوری و کۆمەلاّیەتی و فەرهەنگی کوردستان بە وٚرك شۆپیکی یەك دوو رۆژە بەرتەسك دبیٚتەوە؟ ئایا ئەمە بەشداری راستەقینەی خەلکی کوردستانە لەو ڕەشنوسەدا کە دەبیٚتە تاکە دەستوری پیشنیارکراو یان ئەمە تەنها پرسە گورگانەیەکە بۆ سە پاندنی ئەو دەستورە بەناوی خەڵکی کوردستانەوە؟
- کوا ئەو بودجەیەی دانراوە بۆ خەڵکی کوردستان کە بۆ دەربڕینی بیروای خۆی لەسەر ئەم دەستورە بتوانیٚت سەرفی بکات بۆ راگەیاندن و گۆرینەوەی بیروراکانی ؟

- کوا ئەو تریبون و مینبەر و وەسیلانەی حزبەسیاسیەکان و ریکخراوە پیشەیی یەکان بەیەکسانی دەتوانن رای جیاوازی خۆیان لەسەر ئەم دەستورە بەڕای گشتی بگەیەنن؟
- ئەگەر لە هەلبژاردنی پەرلەمانی عیراقدا سەرەرای بەشداری نەتەوەیەکگرتوەکان ناوچەکانی سلیمانی و هەولیر ودهۆك لە لیستی رەشی UNدابن ئەبێت لە دەنگدانی ئەم دەستورەدا کە یەکێتی وپارتی تەنها خۆیان سەرپەرشتی بکەن لە ڕەش زیاتر دەبێت چی بێت؟
- ئەگەر ئەم دەستورە بەراورد لەگەڵ دەستوری فەرنسا و ئەمریکا و وولاتانی ئەوروپا و ڕۆژئاوا دانراوە ، کام یەك لەو دەستورانە دینی کردوە بەسەرچاوەی یاسا و دەسەلات؟

ئەگەر هیچ کام لەمانە لەم پرۆسەی دەستورەدا رەچاو نەکراوە و رەچاو ناکرێت ، ئەم دەستورە تەنیا ریگای ئەوەیە کە رەت بکرێتەوە نەك وەك هەندێك خۆش خەیاڵانە بەدوای گۆرینی تەنها بەندێکیەوە بیت . بەندەکانی سەبارەت بە چارەنوسی کوردستان و بە ئازادی سیاسی و مافی ژنان و بیکاران و زەمانەتی کۆمەلایەتی و ئابوری هەموویان هێندەی بەندی 7 دژ بەمافەکانی خەلکی کوردستانە ئەگەر داوای گۆرینی هەموو ئەوانە نەکەیت و ئەم دەستورە رەت نەکەیتەوە کە هەموو ئەوانە پێشیل دەکات دەبیتە ئیسلاح خوازێکی سایەی دەسەلات کە هیچ بە هیچ ناکات.
جگە لەمانەش کوردستان هێشتا چارەنوسەکەی دیار نیە و حکومەتیکی نیە کە خاوەنی شەرعیەتی نیودەولەتی بێت تاکو دەستوری بۆ دیاری بکرێ و نمونەی دواخستنی رفراندۆمی دەستور بۆ کاتیکی نادیار خۆی نیشانەی ئەو نادیاری چارەنوسی دەسەلاتە لە کوردستاندا و وابەستەبونیتی بە بریاری ئەمریکا و ململانێی هیزە ناوخۆیی و ناوچەیییەکانەوە.

6. ئایا مافی کەمە نەتەوەکانی کوردستان تا چەند لە دەستوری کوردستاندا جیگیرکراوە؟
دەستوری پیشنیارکراو لەسەر بنەمافی دامەزراندنی دەولەتیکی سکۆلاری غەیرە قەومی دانەنراوە و دانانی بەندی 7 کە ئیسلام دەکاتە دینی رەسمی و سەرچاوەی یاسادانان یەکێك لەو هەلاواردن و ژێردەستەکردنی خەلکی مەسیحی و ئاشوری و کلدانی و یەزیدی یە. هاوکات دانانی ئاڵای کوردستان کە پێشتر لەلایەن حزبە کوردیەکانەوە دیاریکراوە و هیچ رفرادۆمیکی لەسەر ناکرێت و وەك تاکە بەدیل دانراوە وە هاوکات و لەوە خراپتر سرودی ئەی رەقیب کە هەموو کەس بەدوژمنی کورد دادەنیت بریارە بە پێی ئەم دەستورە لە کوردستاندا بکریتە سرودی نیشتمانی و هەموو رۆژێك بدرێت بە گوێی دانیشتوانی غەیرە کوردی کوردستاندا ، هەریەك لەمانە کە ئامادەنین بیگۆڕن ئەو مافە لە خەلکی تورکمان و ئاشوری و عەرەب و ئەوانی تر دەسەنێتەوە . پیویستە دەستوری کوردستان لەسەر بنەمای مافی هاولاتی یەکسان و لابردنی هەموو قانون و رەمز و کارێك دابنرێ کە دوور بێت لە رەگەزپەرستی و راسیستی.
نمونەیەکی زیندووی زاڵ بوونی ئەم ئەفکار و سونەتی ئیسلامی و راسیستییە دەتوانین ببینین لەو کارەساتەی مانگی شوباتدا کە بەهاندانی مەلا وئیسلامیەکان و بە پشتیوانی ئاسایشی پارتی دژ بە یەزیدیەکانی کوردستان کرا ، ئەم فەرهەنگ و سیاسەتە ئیسلامی و راسیستییە لە کوردستان دەبێت نەمێنێت ئەگینا هیچ کام لە خەلکی غەیری کورد ناتوانێت لە کوردستان هەست بە مافی یەکسانی هاوڵاتی بوون بکات و ئەم جیاکاری و راسیزمە دەبێت لە دەستور و قانونی کوردستاندا لابریت و قەدەغە بکرێ هەرچۆن راسیزم لە ئەوروپادا قەدەغەیە و وەك تاوان سەیر دەکرێ ومامەڵەی لەگەڵ دەکرێ . بەم شێوەیە دەتوانین ریگا لەدووبارەبونەوەی کارەساتەکەی بەسەر یەزیدیەکاندا هات بگرین.
7. ئایا مافی ئافرەت تا چەند لە دەستوری هەریمی کوردستاندا جیگیرکراوە؟
بەندی 7 کە بەئاشکرا هەموو مافەکانی ژنان دەخاتە ژێر دەستی شەریعەتی ئیسلامەوە . ئەمە هەر بەندێکی تر کە باس لە مافی ژنان دەکات دەسڕێتەوە . بۆیە هەر پێشنیارێك بۆ چاکردنی ئەم دەستورە لەسەر مەسەلەی ژنان بەبێ باسکردن لە لابردنی مادەی 7 تەنها خۆلادان لەو مەسەلە چارەنوس سازیە کە دەسەلات دەیەوێت بەبێ ئارەق لێی دەربچێ. پرسیارەکە ئاسانە ، ئەویش ئەوەیە کە دین لە دەولەت جیا دەبێت یان دین دەکرێت بە یەکێك لەسەرچاوەکانی یاسادانان؟ ئەوانەی دەیانەوێت بەناوی عەلمانیەتی میانەرەو هەم خواشیان بوێت وهەم خورماش ، هەم ئیسلام تیکەڵ بە دەسەلات بکەن و هەم دەسەلاتی مەدەنی و عەلمانیان بوێت، تەنها خۆیان هەلناخەلەتێنن بەلکو خەلکی کوردستان هەلدەخەلەتێنن و چەواشەی دەکەن و لەراستیدا دوورن لە عەلمانیەتەوە. ئەمانە تەنها دەتوانن راویژکاری دەسەلات بن بۆ پاساوی بە ئیسلامی کردنی دەستور و دەسەلات لەکوردستاندا و لە پینەوپەرۆی ئەم دەستورە ئیسلامەیە زیاتر هیچی تر ناکەن. ڕەخنەی جەماوەری مەدەنی کوردستان و ریکخراوە سیاسی و پیشەیی و ریکخراوەکانی ژنان و مافی مرۆڤ و هەموو دەنگیکی ئازادیخواز لە ئیسلامی بوونی ئەم ڕەشنوسە دەستورەیە . ئەمە یەکێك لەو خاڵانەیە کە ئەم دەستورە دەکاتە وەسیلەی سەپاندنی قانون و دەسەلاتی کۆنەپەرستی بەسەر کۆمەلگای مەدەنی کوردستاندا و گۆرینی دەسەلاتی حزبی چەکدار لەلایەن جەماوەرەوە بە دەسەلاتیکی مەدەنی دووردەخاتەوە. هەربۆیە دەبێت رەخنە لە بوون و دەسەلاتی ئیسلام لەم دەستورەدا بەخاڵی سەرەکی دابنرێت و ئەم دەستورە بەبێ جیاکردنەوەی دینی ئیسلام لێی شایەنی بانگەوازبۆ "نا" گوتنە پێی و هیچیتر.

8- ئای ا ئ ی سلام ی هکان له کوردستان ئ□ستا چ□ن مومارهسهی کاری س ی اسی دهکهن لهموعارهزهدان ی ان لهگ هل حکومهت ، گ هر لهگ هله حکومهتدان ب□ رهخنه دهگ رن گ هر موعارهزن ب□ هه لو ی ست ی کی راسته وخ□ ئاشکرا ی ان ی نه ؟

وەڵام: ئیسلامیەکان لە کوردستان هەم بەشدارن لە حکومەتی هەرێم و هەم لە ئۆپۆزسیۆنی حکومەتن. ئەمە نیشانەی ئەوەیە کە دەولەتێك لە کوردستاندا نیيە تا پیناسەی حکومەت و ئۆپۆزسیۆن وەك ئەوەی لەدنیادا و لەکۆمەڵگایەکی نۆرماڵ و مۆدیرندا بتوانێ کوردستانیش بگرێتەوە. حکومەت لە کوردستان دەسەڵاتی چەند حزبێکی میلیشیاییە کە ئیسلامیەکانی کوردستان لەسایەی ئەم دەسەڵاتە و لەدژی ئەم دەسەڵاتەدا بەدوای سەپاندنی قازانج و دەسەڵاتی خۆیانەوەن. لەسایەی ئەم حکومەتەی یەکێتی وپارتی دا هەمیشە دەرگا بۆ ئیسلامیەکان کراوەبوە کە ئەوانیش بەشێك لە دەسەلات وداهاتی کوردستانیان بەرکەوێت جا ئەمە بەفشاری جمهوری ئیسلامی ئێران بوبێت وەك رێکەوتنی نیوان یەکێتی و بزوتنەوەی ئیسلامی یاخود ئاکامی سوود وەرگرتنی ئیسلامیەکان بوبێت لە شەڕی ناوخۆی کوردستان وپشتیوانی سعودیە وەك یەکگرتوی ئیسلامی.

سەرەڕای ئەم واقعیەتە خالی جیاکەرەوەی ئیسلامیەکان لە باقی حزبە سیاسیەکانی کوردستان ئەوەیە کە مومارەسەی کاری سیاسی ئیسلامیەکان تیکەڵاوە بە مومارەسەی کاریتوندوتیژی و تیرۆر کە گروپە جیاجیاکانی ئیسلامیەکان لە کوردستان پێی هەڵساون و ناتوانین کاتێ باسی مومارەسەی کاری سیاسی ئیسلامیەکان و بەشداریان لە حکومەت و بونیان لە ئۆپۆزسیۆندا دەکەین ئەم لایەنەی کاری توندوتیژی وتیرۆریان لەبەرچاو نەگرین و حسابی حزبێکی سیاسی وەك حزبەکانی تری کوردستان یان دنیای رۆژئاوایان بۆ بکەین. هەرئەمەش وای کردوە کە خەڵکی کوردستان هەڵویستی نەگەتیڤیان هەبێت لەسەر ئیسلامیەکان چ لە بەشداریان لە حکومەتدا و چ لەبونیان لە ئۆپۆزسیۆندا. بەواتایەکی تر بڵێین ئیسلامیەکانی کوردستان لە بنەڕەتدا باوەڕیان بە پرۆسەی سیاسی بۆ دەست بەدەست کردنی دەسەلات و ئازادی سیاسی بۆ هەموو لایەنەکان نیيە و ڕێگای توندوتیژی و تیرۆر وەك بەشی تەواوکەر و جیانەکراوەی ستراتیژیانە بۆ گرتنە دەستی دەسەڵات و ئەمەش لەسەر حسابی سڕینەوەی ئازادی سیاسی لە کوردستان تەواودەبێت. ستراتیژی دامەزراندنی دەسەڵاتیکی ئیسلامی بەبێ دەست بردن بۆ توندوتیژی و سڕینەوەی ئازادیە سیاسیەکان ناکرێت هەروەك لە ئێران و سعودیە و حکومەتی تالیبان دا بینیومانە. بەتایبەتی لە کوردستان کە کۆمەڵگایەکە ڕیشەی مەدەنیەت و عەلمانیەت تیایدا بەهێزە سەپاندنی حکومەت و دەستوری ئیسلامی بەسەر خەڵکی کوردستاندا بۆ ئیسلامیەکان کارێکی سەختە و ڕوبەڕوی نارەزایەتی جەماوەریە هەروەك لە دژی تاوانی تیرۆریستانەی ئاوایی حەمە دوای کارەساتی 11 سیپتەمبەری 2001 بینیمان. هەربۆیە دەبینین گروپە ئیسلامیە جیاوازەکانی کوردستان هەم لەریگای بەشداری لە حکومەتدا وهەم بە معارزە نیشاندانیش دەیانەویت بەو ئامانجە بگەن و ناتوانن دەستبەرداری حکومەت بن چونکە سەرچاوەی داهات و مانەوەیانە و ناشتوانن دەستبەرداری معارەزە و توندوتیژی بن چونکە ئامانجیان سەپاندنی دەسەڵاتیکی ئیسلامی و نەهێشتنی عەلمانیەت و مۆدیرنیزم و ئازادی سیاسیە. ئەمە تەجروبەی شەڕەکانی بزوتنەوەی ئیسلامی بەپاڵپشتی ئێران و شەڕی ئەنسارئیسلام کە پاڵپشتی مادی و مەعنەوی هەموو ئیسلامیەکان کرا ، ئەم ڕاستی مومارەسەی ڕابردوی ئیسلامیەکان لە مەیدانی کاری سیاسیدا نیشان دەدات.

ئۆپۆزسیۆن بوونی ئیسلامیەکان شیوازی جۆراوجۆری بەخۆیەوە گرتوە لە فشار هێنان لەسەرەوە لە ئاستی حکومەت و دەسەڵاتی یەکێتی وپارتیدا بۆ جێبەجێکردنی یاسا و شەریعەتی ئیسلامی بەرامبەر بە مەسەلە و ڕوداوەکانی لە کۆمەڵگای مەدەنی کوردستاندا هاتۆتە ئاراوە و ناکۆك بوە بە بنەماکانی ئیسلام وەك داخستنی رۆژنامەکانی لەچەشنی بۆپێشەوە و یەکسانی و قەدەغەکردنی کتێب و نوسینی ڕەخنەگرانە لە ئیسلام . یاخود ئەم معارەزەیە شێوەی توندوتیژ و تیرۆریستی بەخۆوە گرتوە وەك کارەکانی انصارالاسلام و تیرۆری کۆمۆنیستەکان و هەڕەشە و فتوای کوشتنی رۆشنبیرانی وەك مەریوان هەلە بجەیی و ریبوار احمد و شیرکۆبێکەس و هتد..وە تا ئەوەی گەیشتە ڕادەی وەك معارەزی کۆمەڵی مەدەنی کوردستان کەوتنە تەقاندنەوەی ئارایشتگای ژنان و پەلاماری ژنان لە ناو بازارەکاندا .

ئۆپۆزسیۆن بوون لە کوردستاندا ئێستا بەمانای ئەوەدێت کە داوای باش بژێوی خەڵك بکەیت ،داوای کارەبا و سوتەمەنی و نەهیشتنی گرانی بازاڕ و بیمەی بێکاری و کۆمەڵایەتی بکەیت .ئەم مەسەلانە لای ئیسلامیەکان کە خۆیان لە حکومەتدان و بەشێك لە داهاتی کوردستانیان پێدەدرێت خۆیان بەشدارن لەڕاگرتنی ئەو وەزعە خراپەی بژێوی خەلکدا و ناتوانن و نایانەوێت ببنە ئالاهەڵگری باش بژێوی خەڵك. لەهەمان کاتدا چارەنوسی کوردستان کە بەهۆی پاشکۆیەتی بۆ عێراق لەبەردەم مەترسی تیوەگلانی لە شەڕی ناوخۆی عیراق و دەستدرێژی ئیران وتورکیادایە ، مەسەلەی ئیسلامیەکانی کوردستان نیيە چونکە ئەوان لەم هەلومەرجەدا کە ئیسلامیە شیعە وسونەکانی عیراق باڵادەستن پشتیوانەیەك بۆ گۆڕانی وەزعی کوردستانیش بە قازانجی خۆیان دەبینن و هەربۆیە هەمان هەلویستی یەکیتی وپارتیان هەیە لە مانەوە لە چوارچێوەی عیراقدا. بەم هۆیەشەوە ئیسلامیەکان نایانەوێت لە ئیستادا وەك معارەزەیەکی دەسەڵاتی یەکێتی وپارتی دەرکەون لەکاتیکدا سیاسەتی ئیلحاقکردنەوەی کوردستان بە عیراقەوە خزمەتی زیاتر بەئیسلامیەکان دەکات و درێژەکێشانی ئەم وەزعە زەمینە خۆش دەکات بۆ ئەوەی جارێکی تر ئیسلامیەکان وەك دەورانی 1994بۆ 2001ببنەوە ئۆپۆزسیۆنیکی خەتەر لەسەر دەسەڵاتی یەکیتی وپارتی و یەکگرتووی ئیسلامی لە حکومەت دا و کۆمەڵی ئیسلامی لە ئۆپۆزسیۆنێکی توندوتیژ و پاڵپشتی دەرکەوتنەوەی گروپە تیرۆریستەکانی وەك ئەنسارئیسلام ، هەلومەرجی کوردستان بەرەو ناجیگیری زیاتر و دەستیوەردانی جارێکی تری ئیران ببەن.

9. شهری مهزههبی لهناوهراستی عی‌راق ك□ ه□كاری بوو شی‌عه ی‌ان قاعی‌ده وگ‌رو□ه توند رهوكانی سوننه ؟

وەڵام: شەڕی تایفەگەری ئاکامی شەڕی دەسەلاتی هێزە شیعە و سونیەکانە لەسایەی داگیرکاری ئەمریکا لە عێراقدا. نەخشەی ئەمریکا بۆ دروستکردنەوەی دەولەتی عیراق دوای ڕوخانی بەعس و نەمانی پەیکەرەی دەوڵەتی عیراق دەرگای بەسەر ئەم شەڕە تایفەگەریەدا خستەسەرپشت کاتێك ئەوەی پێی دەڵێن پرۆسەی سیاسی و دامەزراندنەوەی دەولەتی عیراق و دانانی دەستور و حکومەت لە عێراقدا لەسەر بنەمای دابەشکردنی سەهمەکان بەپێی شیعە و سونە بەرێوەچوو. ئەمە لە پاڵ بوونی هێزی داگیرکاری ئەمریکادا عێراقی کردۆتە مەیدانی شەڕی تیرۆریستانی ئەلقاعیدە و سونە لەبەرامبەر ئەمریکاو هێزەکانی شیعەدا. سونەکان و پاشماوەکانی بەعس شەڕ لەسەر بەشە دەسەڵاتی زیاتری خۆیان و گێڕانەوەی دەسەڵاتی پێشوویان و لەم پیناوەدا بەشیکیان بونەتە هاوکار و هاوپەیمانی ئەلقاعیدە و بەشیکی تریشیان

له ڕێگەی پچڕینی بەشی زیاتر له حکومەتی مەرکەزیدا درێژە بەفشار وکاری تیرۆریستانەیان دەدەن. لەبەرامبەریشدا میلیشیاکانی هاوپەیمانیتی شیعە له ڕێگای تیرۆرەوە سونەکان قەتل و عام دەکەن و له حکومەتیشدا بالآدەستی خۆیان دەپارێزن و بە پاڵپشتی تەواوی عەسکەری و سیاسی ئێران خەریکی یەکلاکردنەوەی بالآدەسەڵاتی شیعەن له ناوچەکەدا.
هەربۆیە ئیستا شەڕی مەزهەبی نیوان شیعە و سونە لەعێراقدا لەسەر دەسەڵات تیکەڵ بوە بە شەڕێکی ستراتیژی تری نیوان ئێران و حکومەتە ناسیونالستیە عەرەبیە سونەکانی ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لەلایەك و شەڕی نیوان توندڕەوەکانی سونە و شیعە لەگەڵ ئەمریکادا لەلایەکی ترەوە و ئایندەیەکی نادیاری داوە بە کۆتایی هاتنی ئەم شەڕە مەزهەبیە و هەردوو لا و هەردوو جەبهەکە کۆمەڵگای عێراقیان نوقمی سیناریۆیەکی ڕەش و کۆنەپەرستانە کردوە و خەڵکی عیراق باجی شەڕی بالآدەست بوونی هێزەکانی شیعە وسونە دەداتەوە و بەبێ دەست کۆتاکردنی ئەم هێزانە و کۆتایی هینان بەداگیرکاری ئەمریکا ودامەزاندنی دەسەڵاتیکی مۆدیرن و سکۆلار ئەم کۆمەڵگایە ئارامی و ئەمنیەت بەخۆیەوە نابینێ و لەم کوشتار و تیرۆریزمەی شیعە وسونە ڕزگاریان نابێت.

10. ئایا ستراتیژەکەی بوش تا چەند سەرکەوتنی بەدەست هیناوە له عیراق و دەوری کورد له پرۆسەی ئەمنیەکەی بەغدا چۆن دەبینیت؟
وەڵام : سەرخەتی ستراتیژی بوش بریتیە لەدەربازبوون له شکستیکی سیاسی و عەسکەری که ئەمریکا له سایەی داگیرکاری عیراقدا ڕووبەڕوی بۆتەوە. لەباری عەسکەریەوە زیاترکردنی چەند هەزار سەربازێك و بردنە پیشی چەند ئۆپەراسیۆنیکی سەربازی له شاری بەغداد و ڕومادی و شارەکانی تری ناوەڕاستی عیراقدا دوای ئەوەی 3ساڵ بەردەوام ئەم شەڕە بەردەوام بوە نەیتوانیوە ئاکامێکی جیاوازی بێت لەوەی تائیستا ئەم شەڕانە باری نائەمنی پەشێوترکردوە. سوپای ئەمریکا و هێزە سونیەکان و ئەلقاعیدە و هێزەکانی بەدر و سوپای مەهدی دوای ئەم 3 ساڵە بونەتە تەوەرەکانی شەڕ که هاوکێشەیەکی ئاڵۆزی دروستکردوە و چەند بەرەیکی دژ بەیەك و لێك هەڵپیکراوی جەنگێکی سەپاندنی دەسەڵاتن که پرۆسەی سیاسی سازدانەوەی دەسەلاتی لەعیراقدا کردۆتە پاشکۆی خۆی و شەڕی ئەم سوپا ومیلیشیایانە ئایندەیەکی دیاریکراوی نیە بۆ کۆتایی هاتن و بەدرێژەکێشانی مانەوەی ئەمریکا له عێراقدا سەقامگیری سیاسی بەبن بەست گەیاندوە.
میلیشیاکانیان مانگانە بە هەزاران کەس له یەکتری ولەخەڵکی مەدەنی دەکوژن. ئەمانە لەشەڕی یەکلاکردنەوەی دەسەلاتدان و درێژەی ململانێی دەولەتەکانی ئێران و ناوچەکەن. باسکردنی ئەوەی ئەمنیەت بەمانە ولەسای داگیرکاری ئەمریکادا چاك بکرێت دوای ئەوەی له 3 ساڵی رابردوادا زیاتر لەنیوملیۆن ئینسان کوژراوە بەئەقلی کەسدا ناچێ.
ئەوەی ڕووی داوە لەدوای 2003ەوە ئەوەیە که له ئاکامی داگیرکاری عیراقدا هاوسەنگی هێز له عیراق وناوچەکەدا بەزیانی ئەمریکا و بەقازانجی ئێران وئیسلامی سیاسی ،بەباڵە جیاوازەکانی ئەلقاعیدە وحەماس وحزب الله وشیعە وسونەوە، گۆڕاوە .ئەم ئالوگۆرە نەخشە وستراتیژی ئەمریکای خستۆتە ژێر هەڕەشەوە و بالآدەستی ئەمریکای بردۆتە ژێر پرسیارەوە و ئێران و ئیسلامی سیاسی لەناوچەکەدا دەستێکی بالآیان پەیداکردوە و لەڕێگای شکست پیدانی ئەمریکا لە عیراقدا دەیانەوێت مێخی بالآدەستی خۆیان بەکورسی دەسەڵاتداریتی ناوچەکەدا دابکوتن. سەرخەتی ئەم سیاسەت وستراتیژیە نوێیە که تەعبیرلەم ئالوگۆرە له لەعیراقدادادەکات بریتیە لەوەی کە دەوری ناسیونالیزمی عەرەبی و سونە زیاد بکا و ئارایشی دەسەلات و دەستور لەسەر بنەمای تەوازنیکی نوێی نیوان سونە وشیعە وکوردساغ بکاتەوە .هاوکات لەئاستی ناوچەکەشدا دەیەوێت وەڵامی ئەو شکستە بداتەوە که ئەمریکا لەئاکامی داگیرکاری عیراقدا لەسەر دەستی ئێران وئیسلامی سیاسی لە لوبنان و فەلەستین و ناوچەکەدا خواردویەتی و لیرەشدا دیسانەوە بایداوەتەوە بەلای ناسیونالیزمی عەرەبی دا وەك لەرا پۆرتەکەدا هاتوە دەیەوێت (ریاچ) بکاتە مەرکەزی پەیوەندی عیراق بە ناوچەکەوە.
بەڵام ئەم هەنگاوانەی ئیدارەی ئەمریکی له عیراق و ناوچەکەدا بۆ گۆڕینی بالانسی هیزەکان ئاسان نیە بەهۆی وەزعێك که ئەمریکا تیایدا قەراری گرتوە. ئیستا ئەمریکا ،وەك ساڵانی هەشتاکان لەشەری عیراق – ئیراندا ،ناتوانیت حکومەتە عەرەبیەکان و ناسیونالیزمی عەرەبی لەبەرامبەر ئیران وئیسلامی سیاسیدا ڕێك بخات. ناسیونالیزمی عەرەبی نایەویت ئەو دژایەتیەی لەبەرامبەر ئەمریکادا لەناوچەکەدا هەیە لەریگای جەبهەیەکی واوە که بەلایەنگری ئەمریکا لەقەلەم دەدریت خۆی بکاتە شەریکی شکستیك که ئەمریکا بەسەریدا سەپاوە و ئیسلامی سیاسی شکستی ئەمریکا ڕاستەوخۆ بخاتە خزمەت شکست پیهینانی دەسەڵاتی ناسیونالیزمی عەرەبیش. لەعیراقیشدا ئەم بەرەیە شکستی خواردوە لەبەرئەوەی لەلایەك ئیران و سیستانی ڕێکەنادەن هاوپەیمانیتی شیعە و ستراتیژی ئەوان بەم بەرەیە تیك بدرێت و هیزەکانی صدر وەك فشارێك بەکاردەهێنن. لەلایەکی تریشەوە سونە ئێستا ئاستی داواکانی هێندە لەسەرەوەیە کە لەگەڵ بەرەیەکی وادا نایەتەوە که لە چوارچیوەی ڕاگرتنی حکومەت ودەستوری ئێستای عیراق دا دەیەویت بچیتە پێش. هاشمی بوەتە کەسی دووەم لای بوش و لەلایەن سوریا وئەردەن وسعودیە ومیسر و تەنانەت تورکیاشەوە پشتیوانیان لێدەکرێت.
ئاراستەی چارەنوسی کوردستان بەدوای ستراتیژە نوێیەکەی بوشدا بە لەدەستدانی وەزعیەتی دیفاکتۆی "فیدرالی" دەچێت و ئەمریکا کردویەتە قوربانی سازدانەوەی هاوسەنگی هێزی خۆی لەگەڵ سونە و ناسیونالیزمی عەرەبیدا. هەرچەند ئەمریکا دوچاری بن بەستێکە ،کە خۆی لەرا پۆرتەکەشدا نیشان دەدات، بەوەی لەلایەك دەیەوێت بەرەیەك لەدژی ئێران و ئیسلامی سیاسی دروست بکات بەڵام لەهەمان کاتدا ناچارە فشاری ئەم ئیسلامە سیاسیە لەعیراقدا قبوڵ بکات و دەسەلاتی بە شیعە داوە. هەربۆیە ئەمریکا ناچار بە پاشەکشەی زیاتر دەبیت بۆ قبوڵکردنی مەرجەکانی سونە و ناسیونالیزمی عەرەبی و تورکیا تاکو باری شەڕی لە عیراقدا لەسەر سووك بێت و بەم پێیەش چارەنوسی کوردستان لەم ساتوسەودایەدا بەکاردەهێنێ و مەرجەکانی ئەو لایەنانەی بەسەردا دەسەپێنێ. ئەمە چارەنوسی کوردستانە لە بازنەی مانەوەی له عیراقدا و لەفەلەکی سیاسەتی ئەمریکادا. ئەوەتا پێشمەرگە دەنێرن بۆ نێو شەڕی عێراق تاکو ئەمریکا نەخشەکەی سەرکەوێ .ئەمە ڕاکێشانی کوردستانە بۆ ناوئاگری شەڕێك که نیوملیۆن ئینسانی تێداکوژراوە و هێشتا سەرەتایەتی. ڕێگاچارەی سیاسی خەڵکی کوردستان جیابونەوەیە له عێراق وبەرپاکردنی رفراندۆمێك بۆ سەربەخۆیی کوردستان تەنیا ڕێگاچارەی عەمەلی و مومکینە بۆ دەربازکردنی خەڵکی کوردستان لەم وەزعە پڕمەترسیەدا. هیچ ئایندەیەك بۆ هێمنی وئارامی و سەقامگیری سیاسی بۆ عیراق و

کوردستان لەسایەی ئەم ستراتیژیەی نوێیەی بوش و حکومەتی مالکی شیعەدا بەدی ناکرێ و بازنەی شەڕی تیرۆریستانە و شەڕی تایفی دریژەی دەبیت. بەشداری کورد نەك ئەمنیەت بۆ بەغدا دابین ناکات بەلکو ئەمنیەتی کوردستانیش تێك دەدات.

11. -گەر ئەمەریکا هێرش بکاتە سەرئێران بە رای بەرێزتا ن ب□ بەرژەوەندی کوردستان چاکترە لە رووی سیاسی وئێقلیمیەوە یان وەزعی سیاسی و ئێقلیمی ب□ کورد زیاتر ئال□ز دەبێت .

وەلام: هیرشی ئەمریکا بۆ سەر ئیران وەزعی ناوچەکە ئالۆزتر دەکا و کوردستانیش دەکات بەژێردەستوپێی هێزەکانی جمهوری ئیسلامی ئیران و ئەمریکا وتورکیاوە. هەر ئیستا دەبینین هەم ئیران سنورەکانی لەگەڵ کوردستاندا پڕکردوە لە پاسدار و هەم ئەمریکاش نیازی هەیە لە کوردستان بنکەی سەربازی دا بمەزرێنێ. هەروەك هیرشی ئەمریکا بۆسەر عیراق بوە مایەی بەهێزبوونی جمهوری ئیسلامی ئیران و ئیسلامی سیاسی بەهەمان شێوە هیرش بۆ سەر ئیران هەلومەرجیکی نالەبار لە ناوچەکەدا دەهینیتە ئاراوە کە بە زیانی ژیان و مافەکانی خەلکی ئیران و عیراق و ناوچکە دەبێت . ئەنجامی ئەو هێرشە داروخانی ئابوری و هەلوەشانەوەی بنەما مەدەنیەکانی کۆمەڵگای ئیران و دەست ئاوالابوونی سوپای پاسداران و جمهوری ئیسلامی ئیران دەبێت بۆ سەرکوتی زیاتری خەلکی ئیران و دەستیوەردانی زیاتریان لە عیراق و لوبنان و فەلەستیندا دەبێت. بەم شێوەیە زەمینەیەکی زیاتر بۆ ئیسلامیەکانی کوردستانیش وەك ئەنسارئیسلام و کۆمەڵی ئیسلامی و ئەوانی تر فەراهەم دەکات کە بە پاڵپشتی ئیران وەزعی کوردستان بەرەو ناجیگیری زیاتر بەرن.

هەرچۆن خەڵکی کوردستان لە سیناریۆی شەڕی ئیستای ئەمریکا لە عیراقدا بوەتە قوربانی کە باجی شکستەکانی ئەمریکا دەدات ، هەرئاواش لە فراوانبونەوەی ئەم شەڕەدا بەرەو ئیران هەرچی زیاتر کوردستان دەبیتە مەیدانی شەڕی ئەمریکا وئێران و خەڵکی کوردستان باجی شەڕی نیوان ئەم دوولایەنە دەدات. خەلکی کوردستان دەبێت لە پاشکۆیەتی چارەنوسی بۆ ئەم شەڕانەی نیوان ئەمریکا و ئیسلامی سیاسی خۆی دووربخاتەوە و جیابونەوە لە عیراق و پیکهینانی دەولەتی سەربەخۆ لە کوردستان ئەو ڕێگاچارەیە کە ئیتر ڕێگە لەوە دەگرێت بەهۆی وابەستەیی کوردستان بەوەزعی عیراقەوە خەڵکی کوردستان لەلایەن حزبە دەسەڵاتدارەکانەوە بەدوای سیاسەت و شەڕی ئەمریکا لە ناوچەکەدا ڕابکێشرێت. پشتیوانی خەلکی کوردستان لەخەلکی ئیران بۆ روخاندنی جمهوری ئیسلامی ئیران ڕێگایەکە کە بەقازانجی خەلکی کوردستانە بۆ رزگاربوون لەدەست بەلای ئیسلامی سیاسی و دەستدریژیەکانی جمهوری ئیسلامی ئیران بۆ سەر کوردستان.

12. ئایا هەرەشەکانی تورکیا چۆن دەبینیت و دەبیت حکومەتیکوردستان چۆن چۆنی هەلسوکەوت لەگەڵ ئەم جۆرە هەرەشانە بکات؟

وەلام- ئەم لێدوانە هەڕەشەئامێزانەی تورکیا بەرامبەر بە کوردستان بەدوای راپۆرتی بەیکەر-هاملتون و مەسەلەی شکستی ستراتیژی ئەمریکا لە عێراقدا بەم شێوەیەی ئێستای هاتۆتە ئاراوە. راپۆرتی بەیکەر—هاملتون زەنگیکی خەتەر بوو کە سیاسەتی ئەمریکای بەرامبەر بەتورکیا بە ئاراستەی رازی بوون بەم داوایانەی تورکیا نەخشەی بۆ ئەمریکا داناوە. حکومەتی شۆڤینستی تورکیا خۆی لە بۆسەدا داناوە تاکو کەڵك لە شکستی ئەمریکا ببینێ لەعێراقدا و بۆیە ماوەیەکە کەوتۆتە پشتیوانی کردنی هێزە سونەکانی عێراق و خۆئامادەکردن بۆ دەستیوەردان لە وەزعیەتی عێراق. ستراتیژی تورکیا بریتیە لە پەیداکردنی شوێن پێیەك لە عێراقدا تاکو بتوانێ دەوری لەناوچەکەدا بکاتە وەسیلەیەکی فشار لەسەر لایەنە نیودەولەتیەکان و گێڕانەوەی دەورانی سەروەری سوپای تورکیا و جیگاوشوێنی لای ناتۆ وەك لەکاتی دەورانی جەنگی سارددا بەهرەمەند بوو لێی.

داوا لەسەر دەورپیدانی تورکیا لە دیاریکردنی چارەنوسی کەرکوکدا و نەهێشتنی پەکەکە و گۆڕینی دەستور و بەهێزکردنەوەی حکومەتی مەرکەزی عێراق، ئەو دەستدرێژیە سیاسیانەی تورکیایە کە لە پیناویدا شمشیری لەشکرکێشی سوپای تورکیای بۆ بەرزکراوەتەوە. ئەم هەڕەشانە رۆژبەڕۆژ بارودۆخی کوردستان بەرەو ئالۆزی زیاتر دەبات و بەتایبەت ئەگەر ئەمریکا ڕێگا بە لەشکرکێشی تورکیا بدات بەبیانوی لێدان لە هێزەکانی پەکەکە.تورکیا لەساڵی 1991تا 2003 خەریکی دانانی پشتێنەی ئەمنی بوو و لەکوردستاندا هێز و بنکەی دانابوو بەلام نەخشەی ئیستای لەمەش تێپەڕدەکات و دەیەوێت کوردستان بخاتە ژێر رکێفی عەسکەری خۆیەوە و دەست لەچارەنوسی کوردستان وەربدات و بیکاتە شوێن پێی دەخالەتی لە عێراقدا بەتایبەت لەکاتی تیکچوونی شیرازەی وەزعیەتی ئیستا و پەرەگرتنی شەڕی چەند لایەنەی تایفی و قەومی لە عیراقدا. هەروەك ئەردۆغان دەڵێ نایانەوێ کەرکوکیان وەك قەرەباغ لەدەست بچێ و بەم شێوەیە خۆیان بە خاوەنی کەرکوك و موسڵ دەزانن و مەبەستی لەشکرکێشی تورکیا ئەگەر بەبیانوی پەکەکە دەست پێبکات بەلام ئامانجی کۆتاییان کەرکوك و دەستێوەردان لە عیراق و کوردستاندایە و بونە بەیەکێك لە هێزە ئیقلیمیە بالادەستەکان.

13. رای جەنابتان دەربارەی ئاژانسی هەوالی nawxo.org؟ دوا وتەت بۆمان؟

وەلام : سوپاس بۆ دیمانەکەتان و پرسیارەکانی ئاژانسی هەوالی ناوخۆ گرنگن و لەروی هونەریشەوە سایتیکی باشە .دوا وتەشم هیوادارم سایتەکەتان لە خزمەت بە خوینەراندا بەردەوام بێت .